

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**Українська словесність у полікультурно-освітньому
просторі сьогодення**

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

23-24 вересня 2021 року

Одеса – 2021

Г69

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 3 від 18 жовтня 2021 року)

Редакційна колегія:

Копусь О.А., перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи

Кон О. О., декан історико-філологічного факультету;

Кучерява О. А., завідувач кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Прокопенко Л. І., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Босак Н. Ф., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін;

Горіна Ж. Д., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (*відповідальний редактор*)

Євтушина Т. О., доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін (*відповідальний секретар*)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Мельник С. М. – к.філол.н., доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Державного університету «Одеська політехніка»

Караман С. О. – д.пед.н., професор кафедри української мови Інституту філології Київського університету Бориса Грінченка

Г69 Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення [Електронний ресурс] : збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції /відп. ред. Ж.Д.Горіна]. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021. 184 с.

За зміст тез наукових доповідей, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу відповідальність несуть автори

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021
©кафедра української філології і методики навчання фахових дисциплін
©Автори статей, 2021

behavior is connected with the process of becoming the communicant's personality. The modern situation of interethnic communication envisages not only the imitation of norms and rules but also certain selectivity in real circumstances of communication connected with getting goals of communicative activity. In fact, a person constantly has to care about what and how to do, what speak in certain circumstances, constantly reflex, it makes us to know the specific of cultural space of personality's activity, its speech activity.

References

1. Khoroshkovskaya, O. N. Methods of teaching Ukrainian as the second language. Native sources. 2000, 3, 13-21.
2. Nischeta, V. The rhetorical education of school youth in the light of implementation of pedagogical innovations. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp8/Niheta.pdf.
3. Nischeta, V. Method of forming of rhetorical competence of general school pupils. Kiev: Monograph, 2017. 326.
4. O'Sullivan, T. Key Concepts in Communication and Cultural Studies. London. 1994, 71-93.
5. Zagorodnova, V. F. Die sprachliche Bildung von Repräsentanten nationaler Gemeinschaften im Kontext regionaler Besonderheiten der süd-östlichen Region der Ukraine. URL: <https://download.e-bookshelf.de/download/0002/9540/11/L-G-0002954011-0005594734.pdf>
6. Zagorodnova, V. F. Cross-cultural Ukrainian language teaching by Russian language pupils in conditions of interethnic communication. Kiev: Monograph, 2011, 456.
7. Zagorodnova, V. F. The basis of intercultural communication. Berdyansk. 2018, 314.

УДК 37.06, 11

Олена Іонова, Світлана Лупаренко

Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОЇ СЛОВОТВОРЧОСТІ

У статті розкривається суть дитячої словотворчості (процес створення дитиною нових слів на основі лексичного, граматичного і фонетичного матеріалу мови). Охарактеризовані етапи формування дитячої словотворчості в дитинстві. Визначені особливості дитячої словотворчості, а саме: зміна дитиною назв або літер у словах, що зумовлюється функціями предметів; зміна дитиною слів або словосполучень. Розкрито роль дитячої словотворчості у розвитку мовлення дитини.

Ключові слова: дитяча словотворчість, дитяча субкультура, мовлення, дитина, розвиток.

The article authors have revealed the essence of children's word-creation in the article. It is the process of child's creating new words based on lexical, grammar and phonetic language material. The stages of development of children's word-creation in childhood have been characterized. The specific features of children's word-creation have been determined. They are: child's changing letters in the words or their names, which is caused by the functions of objects; child's changing words or word combinations. The significance of children's word-creation in their speech development has been revealed.

Key words: word-creation, children's subculture, speech, child, development.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Протягом дитинства (із перших днів життя) відбувається інтенсивний розвиток фізичного тіла дитини, психічних процесів, закладаються основи соціалізації та адаптації особистості в соціумі. Саме протягом дитинства відбувається інтенсивний розвиток мовлення дитини, яка наслідує дорослих, спостерігає за навколишнім світом, запам'ятовує нові слова і вчиться висловлювати свої думки. Дитина прагне відтворювати звуки, що вимовляються дорослими, імітує звуки оточуючого світу.

Цікаво відмітити, що дитина запам'ятовує різні звуки, які чує, ще в дуже ранньому віці, навіть ще не вміючи промовляти їх. І завдяки поступовому розвитку мовлення діти не лише легше соціалізуються у світі, комунікуючи з оточенням, але й вивчають навколишній світ, розвиваються і розширюють свій світогляд.

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянута проблема і на які спирається автор, виділення невирішених аспектів загальної проблеми, про які йтиметься в статті. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що певні аспекти проблеми дитячої словотворчості висвітлювалися сучасними науковцями, зокрема в контексті: вивчення дитячої словотворчості як компоненту дитячої субкультури (В. Авраменкова, Л. Варяниця, І. Печенко) [1; 3; 8], дослідження особливостей розвитку мовлення дітей (А. Богуш, Н.Гавриш, Т. Дуткевич, К.Крутий, О. Леонтьєв, Т. Пироженко, С. Приймак, С. Цейтлін) [2; 4; 7; 9; 10]. Утім, суть і специфіка дитячої словотворчості не стали предметом цілісного дослідження.

Формулювання мети статті. Мета статті – розкрити суть та особливості дитячої словотворчості.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. Усе, що діти чують протягом дитинства, впливає на їхній розвиток, у цілому, і на мовленнєвий розвиток, зокрема. Формування мовлення передбачає спільну діяльність слухових і мовленнєвих аналізаторів мовлення. Звукові образи мови, які залишаються в пам'яті, стають основою для відтворення звуків. Порівнюючи власні вимовляння звуків із мовленнєвими зразками інших людей, діти покращують вимову і досягають її повного збігу з вимовою дорослих. І спочатку діти засвоюють і вимовляють ті звуки, які є для них найлегшими.

Водночас, вимовляючи нові слова і навчаючись розмовляти, діти можуть змінювати слова. Це зумовлене особливостями формування їхніх органів мовлення, спеціальними вправами, що виконуються дітьми з допомогою дорослих (батьків, педагогів), адаптацією слів у відповідності із можливостями дитини, схожістю вимови певних слів тощо. Завдяки цьому з'являються нові слова, утворені дітьми, й іноді їх важко зрозуміти дорослим. Окрім того, слід усвідомлювати, що діти можуть вкладати новий смисл у слова, які вони утворюють. Отже, дитяча словотворчість – процес створення дітьми нових слів на основі лексичного, граматичного і фонетичного матеріалу певної мови (найчастіше рідної мови дитини).

Дитяча словотворчість виступає одним із елементів дитячої субкультури [1] і включає створення мовних перевертишів, неологізмів.

Перевертиші застосовуються для позначення різних словесних творів, де «викручується» звичайний стан речей, який ґрунтується на здоровому глузді, ставляться під сумнів загальноприйняті уявлення про оточуючий світ (наприклад, на осиці зростають апельсини, на березі – рози, з неба замість дощу падає виноград тощо) [11].

Загалом, перевертеші були сформовані в народній сміховій культурі (блазнювання, карнавал тощо) і мали на меті викликати в дітей сміх: «Хома їде на курці, а Тимошка – на кішці». У європейській культурі «перевертання» слів споконвіку було засобом розширення свідомості дітей, розвитку їхніх творчих здібностей. За допомогою мовленнєвих перевертишів вони зміцнюють свої знання про справжню, істинну природу та призначення речей. Як зазначає В. Кудрявцев, «явище «перевертання» виходить далеко за межі чистої «словесності»; у ньому закладений універсальний психологічний механізм входження дитини в культуру, у людський світ» [5; 6]. Однак, такі перевертиші можуть мати не лише вербальну, але й образно-дієву форму (зокрема, коли діти проводять різноманітні маніпуляції з певним предметом після засвоєння того, як саме необхідно з ним поводитися в реальному житті і які функції він виконує). Це явище називається інверсійною дією і позначає особливий вид пошукових, експериментальних, дослідницьких дій, спрямованих на проблемні для дитини «сектори» певного простору [5]. Ця інверсійна дія, що передбачає перевертання елементів соціокультурного досвіду людей, стає способом побудови діалогу дитини з дорослими, психологічним знаряддям їхнього спілкування. Будь-яка інверсійна дія дитини націлена на дорослих, оскільки дитина інтуїтивно відчуває, що межа між «неприйнятим» і «прийнятим» яскраво окреслена у свідомості дорослих людей. Прагнення перетнути цю межу завдяки маніпуляціям із будь-яким зовнішнім предметом виступає експериментуванням зі свідомістю і внутрішнім світом дорослих. Бешкетуючи, тобто свідомо порушуючи, в ігровій формі «проблематизуючи» норми поведінки, дитина несвідомо прагне до самовизначення та самоорієнтації в суб'єктному просторі важливих для неї дорослих людей. Завдяки вільним експериментам зі звуковою оболонкою слів, що сприяє утворенню кумедних слів («мазелін», «мокрес» тощо) дитина ефективно і прийнятно для себе оволодіває системою мовленнєвих норм, що є історично сформованою [11].

Змінюючи слова, діти можуть змінювати в них літери або назву предмета, тим самим підкреслюючи його функції або змінюючи їх. Діти можуть додавати зайві літери до слів або поєднувати декілька слів в одне. Додавання префіксів, суфіксів та закінчень у нових словах часто відповідає правилам мови і є граматично коректним; незвичним є лише їхнє поєднання. Це підкреслює дитяче виняткове відчуття мови. Здатність дітей робити такі зміни у словах свідчить про сформованість й усвідомлення ними внутрішніх зв'язків слів та можливість оперувати ними. Окрім того, діти можуть змінювати не лише саме слово, але й

словосполучення і роблять це, аби дізнатися більше про навколишній світ, упевнитися в його загальноприйнятих нормах та власних знаннях.

Мотивацією дитячої словотворчості є прагнення дітей бути почутими дорослими. В експериментах зі словами діти виокремлюють з мовленнєвого потоку дорослих дитяче унікальне мовлення. Новоутворювані дітьми слова (дитячі неологізми) не є наслідком недостатнього володіння дітьми словоутворювальними засобами рідної мови, адже вони використовують правильні граматичні форми. Деякі неологізми дуже влучно відтворюють мовленнєві традиції світу дорослих [11]. Тому дитяча словотворчість є і засобом відокремлення дітей, і спонтанним вираженням властивого їм прагнення до інтеграції в єдину спільноту з дорослими людьми. І завдяки цьому діти ініціюють міжпоколінний зв'язок (так само, як це робить дорослі, коли звертаються до дітей).

Дитяча словотворчість тісно пов'язана із формуванням здатності до узагальнень й аналізу мовлення та виступає частиною загальної системи утворення слів. Якщо дитина не може використовувати нові слова, вона вигадує їх відповідно до правил мовлення, які вона вже засвоїла. Засвоєння дітьми дорослої мови означає не лише оволодіння нею, але й самостійне конструювання цієї мови дітьми [10].

Пік дитячої словотворчої активності припадає на вік дитини 3-7 років. У трирічному віці в дитини виникає і швидко розвивається зорово-образне мислення. У цьому віці діти розуміють деякі правила, що стосуються структури слів. Рівень дитячого мислення дозволяє дітям утворювати нові слова на основі більш важких процесів аналізу та синтезу.

У дошкільному дитинстві розвиток дитячого мовлення набуває певних змін: замість наслідування з'являється незалежна, творча комунікативно-мислиннєва діяльність. Дитина спроможна створювати нові слова, які вона ніколи не чула. У цей період для повноцінного розвитку мовлення дитини важливим залишається її спілкування з дорослими людьми, оскільки доросле мовлення та найбільш поширені шляхи утворення слів стають об'єктом аналізу з боку дитини.

Наприкінці дошкільного дитинства словниковий запас дитини значно зростає, і потреба в утворенні нових слів і словотворчості зникає.

Інколи дорослі засмучуються, коли чують «неправильні» слова, що вимовляються дітьми, і намагається їх виправити. На жаль, дорослі часто забувають, що нові слова є частиною процесу мовленнєвого розвитку дітей. Нема потреби виправляти дітей, оскільки незабаром вони самі себе будуть виправляти або використовувати неологізми, аби розважитися, подивитися на реакцію дорослих чи показати власні можливості у словотворчості.

Висновки, перспективи подальших досліджень. Таким чином, використання перевертишів, неологізмів сприяє розвитку здатності дитини до інвертування змісту, що засвоюється нею, способів та інструментів його засвоєння. Це можна вважати одним із критеріїв виникнення свідомості в ранньому дитячому віці й загальним показником розумового розвитку. Дитяча

словотворчість базується на закономірностях розвитку культури, що забезпечує наступність у цьому розвитку. Аби вигадати нове слово, дитина повинна спостерігати, аналізувати, порівнювати те, що вона чує і бачить, робити висновки й усвідомлювати власні комунікативні можливості. Дитяча словотворчість – яскравий вияв дитинства і дитячої субкультури, яка виконує психотерапевтичну, прогностичну, соціалізаційну і культуроохоронну функції. І у процесі дорослішання діти вигадують і використовують все менше неологізмів. Водночас, саме дитяча словотворчість свідчить про активні процеси засвоєння мови дитиною, мовленнєвого розвитку та високий рівень дитячої творчості. Словотворчість спостерігається в мовленні дітей в усьому світі і відіграє значу роль у їх психічному розвитку.

Література

1. *Абраменкова, В.* Генезис отношений ребенка в социальной психологии детства: автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора псих. наук: 19.00.13. Москва, 2000. 57 с.
2. *Богущ, А.* Речевая подготовка детей к школе. Київ : Радянська школа, 1984. 176 с.
3. *Варяниця, Л.* Дитяча субкультура – важливий чинник соціалізації дитини. Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Луганськ, 2-5 жовтня 2005). Луганськ : ЛНПУ імені Тараса Шевченка, 2005. Ч. 3. С. 57-67.
4. *Дуткевич, Т., Приймак, С.* Особливості мовлення дітей дошкільного віку. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2011. Вип. 7. С. 306-309.
5. *Кудрявцев, В.* Культурно-исторический статус детства: эскиз нового понимания. URL : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp1/Kudrjavcev.pdf (дата звернення: 08.11.2020).
6. *Кудрявцев, В.* Психология развития человека. Рига: Педагогический центр «Эксперимент», 1999. 150 с.
7. *Леонтьев, А.* Психология общения. Москва : Смысл, 1997. 365 с.
8. *Печенко, І.* Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві у просторі дитячої субкультури. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»: зб. наук. пр. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2007. С. 84-90.
9. *Пироженко, Т.* Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 152 с.
10. *Цейтлин, С.* Лингвистика детской речи: некоторые размышления. Ч. 1. 2001.
11. *Чуковский, К.* Стихи и сказки. От 2 до 5. Москва : Детская литература, 1981. 578 с.

УДК 82'09+004.773

Анастасія Кісельова

Національний університет "Одеська юридична академія"

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ТЕМА ТА ПЛАТФОРМА МЕРЕЖЕВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Стаття присвячена розгляду такого поняття, як «мережева література», його визначенням та особливостям. У межах мережевої літератури розглянуто жанр фанфікшену як одного з найбільш розповсюджених та характерних для мережевої літератури. Увага зосереджена на форматі творів, події яких повністю відбуваються у соціальних мережах, що водночас виступає платформою для їх розміщення.

Ключові слова: мережева література, фанфікшен, соціальні мережі, твіттер.